

طرف ده یا نوزده سال بشود هم برای ما
و هم برای کمیانی بهتر خواهد بود اگر هم
برای آنها نباشد مسلماً برای ما بهتراست
کمیانی استاندار بدوا شخصت سال پیشنهاد
کرده بود ، مدت نفت جنوب هم همین
اندازه هست ولی کمیسیون مدت را پنججاه
سال در نظر گرفت و پس از مذاکرات زیاد
آن قانون بمجلس آمد و گذشت ولی در
شور اول این قانون همینطور که میفرمائید
پیشنهادی در حدود سی وچهل سال تقدیم
وبکمسیون احاله شد ما چون طرف خاصی
نداریم نمایانیم چهل سال پیشرفت میکند
یا نه و اگر مدت را چهل سال قرار بدهیم طرف
مقابل قبول خواهد کرد یا نه .

بنابراین برای اینکه دست دولت را
باز گذارده باشیم مدت را بین چهل و پنججاه
سال قراردادیم بعضی از رفقا هم در کمیسیون
همین نظر آقای کازرونی را داشته ولی
در آنجا هم بنده مخالف بودم برای اینکه
عقیده آقای کازرونی اینست که دولت بضرر
مملکت کار میکند در صورتی که اینطور
نیست همینطور که ما در اینجا بنفع مملکت
کار میکنیم دولتها وزراء هم بنفع مملکت
کار خواهند کرد .

آقای کازرونی میفرمایند اگر بنویسیم
دولت حق دارد تا مدت پنججاه سال امتیاز
بدهد آنوقت قطعاً کمیانی بچهل و پنجسال
قانع نخواهد شد که برای ما مسلم شده
است که از چهل سال کمتر نمیشود امتیاز
داد از آنطرف هم اشخاصی هستند که
میگویند چهل سال کم است و چون خود ما
نمی‌توانیم با دلایل علمی و فنی استدلال کنیم
که چهل سال محدودا کافی است دست دولت
را باز میگذاریم تا دولتی که مامور است
بموجب این قانون برود مذاکره و تحقیقات
بکند اگر دید چهل سال کافی است که
هیچ وا کر دید که برای چهل سال حاضر
نشوند باید پنججاه سال باشد ما نمی‌خواهیم
قانونی بنویسیم که پس فردا دولت بیاید
بگوید آقایان نماینده کان دوره پنجم !
سابقین شما قانونی بدست ما داده بودند
و نتوانستیم اجراء کنیم حالا بیایید مدتها
سال کنید .

(مدرس - عیش چیست؟)

مخبر - عیش اینست که چرا ما کار
بی زبلی کرده باشیم ؟ اگر این قانون را
برند و مذاکره کردند و قبول نشد و بر کشت
و وکلای دوره پنجم گفتند که ما ۵۰ سال
امتیاز نمیدهیم آیا الزامی دارد ؟ نه .
بنابراین اعتراض نقضی وارد نیست و فرقی
هم ندارد .

رئیس - رای میگیریم بمقابل توجه
بودن این پیشنهاد آقایانی که قابل توجه
میدانند قیام فرمایند .

(عده قلبی قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه نشد . بالنتیجه
پیشنهاد آقایان مدرس و دانش و حاج میرزا

عبدالوهاب هم رد شد پیشنهادی از طرف
آقای آقا میرزا علی رسیده که مدت راسی
سال معین کرده اند . . . .

(جمعی از نمایندگان - رد شد)

آقای میرزا علی - چهل سال رد شد
سی سال رد شد

رئیس - آقای آقا میرزا علی

(اجازه)

آقای میرزا علی کازرونی - معلوم
میشود عملی بودن این قانون . . . .

آقا سید یعقوب - بنده پیشنهاد
کرده ام ماده ۶۲ نظامنامه را بخوانند

رئیس - خودشان خوانده اند

آقای میرزا علی - معلوم میشود عملی
بودن این قانون امتیاز وقتی است که طرف

راضی باشد و اگر راضی نشد این قانون
عملی نبوده برای تماشاجی است ! آقای

مخبر فرمودند که سی سال چهل سال عملی
نیست آیا عملی عبارت از آنست که طرف

راضی باشد ؟!

بنده نگفتم همیشه اوقات دولت بضرر
مملکت کار میکند . اگر چنانچه همیشه

مصدر چنین امری آقای حاج مخبر السلطنه
بودند و اطمینانی برای بنده بود و در خارج

هم چیز هائی متصور نبود اهمیت نداشت
لکن اینطور نیست همیشه چیز هائی در بین

میآید که حدا کثر مدت گرفته میشود بملاوه
وقتی طرف دید دولت مجبور است موافق

این قانون عمل کند و حدا کثر راهم پنججاه
سال قرارداد داده اند البته بکمتر از این راضی

نخواهد شد .

آقای مخبر فرمودند بدلائل منطقی
و فلسفی و علمی نمیتوانیم ثابت کنیم چهل

سال کافی است من نمیدانم ما چطور ثابت
کرده ایم پنججاه سال کافیست ولی بنده

عقیده دارم پنججاه سال زیاد وسی سال کافی
است . بعضی از تجار ایرانی پیشنهاد

کرده اند که در عرض دوسال نفت را استخراج
کنند در هر صورت اگر مدت بیش از

سی سال قرار بدهیم قطعاً پنججاه سال خواهد
شد و اینکه فرمودند بعد از امتیاز نامه به

مجلس خواهد آمد بنده عرض میکنم از این
ستون بآن ستون فرج است در آنوقت هم

همان پنججاه سال را تصویب میکنند .

رئیس - رای میگیریم بمقابل توجه
بودن پیشنهاد آقای کازرونی . آقایانی که

قابل توجه میدانند قیام فرمایند

(کسی قیام نکرد)

رئیس - پیشنهاد آقای زنجانی قرائت
میشود .

(بدین شرح خوانده شد)

بنده پیشنهاد میکنم ماده (۶) چنین
نوشته شود :

دولت مدت امتیاز را پس از مذاکره
با صاحب امتیاز معین نموده بیش از چهل و پنج

سال مقرر نخواهد کرد

(ابراهیم زنجانی)

رئیس - آقای زنجانی

(اجازه)

آقای شیخ ابراهیم زنجانی - نواب
والا فرمودند در امتیاز چک اسلاو مدت را

سی سال قرار داده اند و در آنجا همه چیز
حاضر است اینجا هم ما شرط کرده ایم

قبل از ده سال همه چیز حاضر شود و مجموعاً
مدت چهل سال میشود و بنده چهل و پنجسال

پیشنهاد کرده ام حداقل را هم نباید معین کرد
شاید دولت بتواند کمتر معین کند

رئیس - رای میگیریم بمقابل توجه
بودن پیشنهاد آقای زنجانی آقایانی که قابل

توجه میدانند قیام فرمایند

(عده قلبی قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه نشد
آقای فیوضات پیشنهاد میکنند که

بجای در آن تاریخ از آن تاریخ نوشته
شود .

مخبر - ضرری ندارد .

رئیس - باید رای بگیریم ماده ۶
مدرس - بنده پیشنهادی دارم حالا

تقدیم میکنم .

رئیس - پس می ماند برای بعد از
تنفس .

(در این موقع جلسه برای تنفس
تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل

گردید .)

پیشنهاد آقای مدرس بشرح ذیل
قرائت شد)

پیشنهاد میکنم بجای لفظ از حیث
میزان الی آخر عبارت ذیل نوشته

شود :

که از هر حیث برای دولت مقرون
بصرفه و مفید بوده اعتبار دولت ایران الی

آخر .

رئیس - آقای مدرس

(اجازه)

مدرس - توضیح ندارد ولی چون
محل خلاف است بنده عرض میکنم ملزم

نیستیم حداقل واکثر مدت را تعیین کنیم
و قتیکه با صاحب امتیاز مذاکره کردیم

هر طور طرفین قبول کردند مجدداً بمجلس
پیشنهاد میشود .

رئیس - رای میگیریم بمقابل توجه
بودن پیشنهاد آقای مدرس .

آقایانی که تصویب میکنند قیام
فرمایند .

(عده کثیری قیام نمودند)

رئیس - قابل توجه نشد ، جلسه
ختم میشود و جلسه آتی فردا سه ساعت و نیم

قبل خواهد بود ولی از آقایان تقاضا میکنم
سروقت تشریف بیاورند .

امروز يك ساعت و نیم قبل از ظهر
جلسه تشکیل شد .

موضوع مذاکرات اولاً لایحه نفت
ثانیاً بودجه وزارت خارجه بابت ایتیل .

ثالثاً راپرت کمیسیون بودجه راجع بورنه

بیش خدمت باشی سابق مجلس . آقای
اقبال السلطان .

(اجازه)

اقبال السلطان - لایحه است راجع
بنرخ پستی که شور اولش هم تمام شده اگر

اجازه بفرمائید جزء دستور فرادشود
رئیس - فردا یا قبل از جلسه با در

موقع تنفس کمیسیون پست و تلگراف و
فوائد عامه را انتخاب نمائید برای این که

بعضی لوایح هم هست که باید رسیدگی نموده
رایرت آنرا بمجلس تقدیم دارند

آقای سبهدار اعظم

(اجازه)

سبهدار اعظم - لایحه راجع
بنظمیه رشت را که از طرف دولت تقدیم

مجلس شده بود تقاضا دارم جزء دستور
فردا معین فرمایند .

رئیس - تکلیف این هم فردامعین
خواهد شد .

(جلسه نیم ساعت بظهر بانجام
رسید) .

رئیس مجلس مؤتمن الملک

جلسه ۳۷۶

صورت مشروح مجلس

یوم چهارشنبه دوم جوزا

۱۳۰۲ برابر ششم شوال

سنه ۱۳۴۱

(مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر
بریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل

گردید) .
(صورت مجلس یوم سه شنبه اول

جوزا را آقای امیرناصر قرائت نمودند)
رئیس - آقای آقا سید محمد تقی

(اجازه)

آقا سید محمد تقی طباطبائی -
شاهزاده محمد ولی میرزا در صورت مجلس

غائب بی اجازه نوشته اند در صورتی
ایشان کسالت دارند و توسط بنده هم

اجازه خواستند کمیسیون هم تصویب کرده
است .

رئیس - دیگر ایرادی نیست؟
(گفته شد خیر)

رئیس - لایحه امتیاز نفت از ماده
هفتم مطرح است . آقای شیخ الاسلام

اصفهانى .

(اجازه)

شیخ الاسلام - بنده عرض
ندارم .

رئیس - آقای تدین .
(اجازه)

تدین - بنده هم موافقم
رئیس - آقای آقا سید یعقوب

موافقت ؟
آقا سید یعقوب - بلی موافقم

رئیس - آقای میرزایانس
(اجازه)

هیوز ایفانسی - بنده مدت ششماه را زیاد میدانم و در ظرف چهارماه ممکن است صاحب امتیاز اسباب و اثاثیه خود را تهیه کرده و مفتشین به اطراف بفرستند بنده پیشنهاد میکنم چهارماه باشد.

رئیس - آقای تدین

قدین - اینجا نوشته است در ظرف ششماه معنایش تمام ششماه نیست مقصود این است که حد آخرش از ششماه نباید تجاوز نماید.

هیوز ایفانسی - به عقیده بنده چهارماه کافی است.

رئیس - رأی میگیریم بماده هفتم آفایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (جمع کثیری قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد.

ماده هشتم

(شرح آتی قرائت شد)

ماده ۸ صاحب امتیاز متعهد است که در ظرف سه سال از تاریخ تصویب امتیاز نقشه برداری مقدماتی را با تمام رسانیده يك نسخه از آنها را باسواد کاملی راپورت های خود در این موضوع به دولت ایران تقدیم نمایند.

رئیس - آقای شیخ الاسلام

(اجازه)

شیخ الاسلام - عرضی ندارم

رئیس - آقای تدین

(اجازه)

قدین - بنده هم موافقم

رئیس - مخالفی نیست؟

(گفته شد - خیر)

رئیس - رأی میگیریم بماده هشتم آفایانی که تصویب میکنند قیام نمایند.

(غالب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. ماده نهم

(ایشطور قرائت شد)

ماده نهم - بعضی اختتام نقشه برداری فوق الذکر و با مراعات این شرط که امتیاز بقانونیت و رسمیت خود باقی باشد صاحب امتیاز بوسیله متخصصین خود برای تعیین اینکه نقطه و گاز طبیعی و قیرو موم معدنی بمقدار تجارتي و استخراج یافت می شود یا نه در قطعات چهار کانه شروع به عملیات اکتشافیه به میزان کافی خواهد نمود.

رئیس - آقای شیخ الاسلام

(اجازه)

شیخ الاسلام اصفهانی - بنده اولاً معنی این جمله را که نوشته است : و با مراعات این شرط که امتیاز به قانونیت و رسمیت خود باقی باشد نفهمیدم یعنی چه و چه مناسبت دارد ؟ و از جمله آخر این ماده هم این قسم استفاده میشود که باید کمپانی در ظرف سه سال هر قسم اکتشافاتی دارد بکند.

ولی این لفظ (شروع) در اینجا يك

قدری مطلب را سست میکند ولو اینکه بعد نوشته است بمیزان کافی اما ممکنست که گفته شود هنوز بمیزان کافی شروع نشده است و بنده آنچه از این ماده میفهمم مقصود آفایان این بوده است که اکتشافات صاحب امتیاز در ظرف سه سال تمام شود لیکن این لفظ (شروع) مقصود را نمیرساند و اگر تبدیل شود بیک عبارتی که موهن نباشد بهتر خواهد بود.

سهام السلطان (منشی کمیسیون)

در قسمت اول که آقای شیخ الاسلام فرمودند امتیاز و برسمیت و قانونیت خودش اقی باشد.

یعنی چه؟ بعضی شرایط در این قانون هست که ممکن است اگر برخلاف آن شرایط رفتار شود امتیاز از رسمیت و قانونیت خود بیفتد این است که این قید در اینجا شده هرگاه برخلاف شرایط رفتار کند امتیاز ملغی است و اگر بشروط مقرر عمل کرد و امتیاز برسمیت باقی ماند باید پس از سه سال شروع بعملیات اکتشافی نماید یعنی اول در این چهار قطعه شروع به نقشه برداری میکند و صورتش را بدولت میدهد در مرحله ثانی شروع میکند به عملیات اکتشافیه و همان طور که فرمودند مخصوصاً قید شده بمیزان کافی که دیگر تأنی نکند و بهر اندازه که ممکن است و پیشرفت میکند شروع بعملیات نماید (جمعی از نمایندگان - مذاکرات کافی است)

رئیس - رأی میگیریم بماده نهم

آفایانی که تصویب میکنند قیام نمایند (اکثر قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. ماده دهم

(بمضمون ذیل قرائت شد)

ماده دهم - صاحب امتیاز متعهد است از بابت مزد عملیات باقیمت مصالح کار بالوازم نقشه برداری و استخراج و توسعه عملیات و حفر چاه و هر گونه مصارف مربوطه بعملیات این امتیاز در ظرف هشت سال از تاریخ اعطای امتیاز لااقل معادل مبلغ هشتصد هزار دلار بول رایج ممالک متحده امریکا به ترتیب ذیل شخصاً یا بتوسط دیگری خرج کرده باشد اقلاً سیصد هزار دلار در ظرف ۳ سال از تاریخ امتیاز اقلاً ششصد هزار دلار در ظرف شش سال از تاریخ امتیاز و اقلاً هشت صد هزار دلار در ظرف مدت هشت سال مذکور در فوق

رئیس - آقای شیخ الاسلام (اجازه)

شیخ الاسلام - بنده تصور میکنم این جمله که در آخر ماده نوشته شده است باید در اول ماده ذکر شود که صاحب امتیاز متعهد است از بابت مزد عملیات و چه وجه در ظرف هشت سال از تاریخ اعطای امتیاز مبلغ هشتصد هزار دلار بول رایج فلان بکار برده باشد بعد هم قسمت میکند بیک

سی هزار دلار و يك پانصد هزار دلار دیگر جمله هشتصد هزار دلار در ظرف مدت هشت سال مذکور در فوق زائد است و مطلب در اول ماده بطور کامل ذکر شده است.

رئیس - آقای تدین

(اجازه)

قدین - اولاً بطوریکه خاطر آفایان مستحضر است در شور اول این لایحه مبلغ ششصد هزار دلار معین کرده بودند که صاحب امتیاز در ظرف سال ملزم است خرج نماید در شور دوم کمیسیون دو صد هزار دلار علاوه کرد و قید شد که کمپانی ملزم است در ظرف ۸ سال هشتصد هزار دلار در ایران خرج کرده باشد اگر چنانچه بعد از هشت سال لفظ بمقدار کافی استخراج شد و برای تجارت کافی بود که هیچ و اگر بمقدار کافی نبود لااقل هشتصد هزار دلار در ایران خرج کرده باشد و تقسیم این بول هم به ترتیبی است که در ماده نوشته شده که سیصد هزار دلار در ظرف ۳ سال از تاریخ امتیاز خرج نماید و اگر کمتر خرج شده بود.

در ظرف ۶ سال از تاریخ امتیاز شش صد هزار دلار خرج نماید و بالاخره اگر در شش سال هم ششصد هزار دلار خرج نشده باشد عبارت هم اشکالی ندارد و بنا بر این تصور میکنم ایشان قانع شدند. (جمعی از نمایندگان - مذاکرات کافی است)

رئیس - آقای آقا سیدفاضل پیشنهاد کرده اند لفظ (طلا) بعد از دلار اضافه شود. بفرمائید توضیح بدهید.

آقا سیدفاضل - گمان میکنم محتاج به توضیح نباشد برای اینکه دلار و کاغذ امریکائی تفاوتی ندارد و علاوه در ماده ۲۷ هم راجع بحقوق کمیسیون کرده اند دلار طلا و عیبی ندارد که طلا هم اضافه شود.

مخبر - اگر چه تفاوت نمیکند ولی نوشتنش هم ضرری ندارد.

رئیس - مخالفی نیست؟ (گفته شد خیر)

رئیس - رأی میگیریم بماده دهم با ضمیمه لفظ (طلا) بعد از دلار آفایانی که تصویب میکنند قیام نمایند

(عده کثیری قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد. ماده یازدهم

رئیس - آقای امیر ناصر شرح ذیل قرائت نمودند

ماده یازدهم - صاحب امتیاز در ظرف هشت سال بعد از تاریخ تصویب امتیاز صورت اراضی را که برای عملیات حفر انتخاب کرده و بعداً در این قانون موسوم باراضی منتخبه خواهد بود بوزارت فوائد عامه در تهران تسلیم خواهد کرد

صاحب امتیاز میتواند اراضی مذکور را بتدریج در مدت ۸ سال انتخاب نماید ولی در موقع هر قسمتی از اراضی نقشه یا نقشه جاتی را که اراضی مزبور به بار نک روی آنها ترسیم شده بوزارت فوائد عامه در تهران تسلیم خواهد نمود و پس از تسلیم نقشه جات مذکور اراضی که در آن ها ترسیم یافته حقا و عملاً جزو اراضی منتخبه محسوب و فقط برای تحصیل مواد نفتی در تحت اختیار صاحب امتیاز خواهد بود . صاحب امتیاز بقیه اراضی را بدون هیچ گونه ادعائی بدولت ایران واگذار و دولت مختار خواهد بود اراضی مذکور را برای عملیات و استخراج آنها باشخاص یا کمپانی های دیگری واگذار نماید .

اراضی منتخبه بطرز ساده و عملی که صاحب امتیاز صلاح بداند مشخص و محدود خواهد شد مشروط بر اینکه اراضی منتخبه از هر يك از قطعات چهار کانه بیشتر از صد یانزده آن قطعه نباشد

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام - اولاً در شور اول خیلی مباحثات شد که صدی یانزده زیاد است یعنی ایالات و ولایات چهار کانه از قراری که معروف و مشهور است تقریباً ده هزار فرسنگ مربع زمین است و مذاکرات طولانی شد که صد یانزده از این اراضی را بیک کمپانی برای استخراج نقطه یا يك قسم معدن دیگر نباید داد ولی باز حالا دیده میشود که همان صد یانزده قید شده گذشته از اینکه حضرت والا شاهزاده سلیمان میرزا يك فرمایش خوبی در شور اول فرمودند و اظهار کردند که اراضی مازندران باخراسان نسبت بکار نفت خیلی فرق دارد و نمیشود باهم مقایسه کرد که از اراضی لم یزرع خراسان و از اراضی آباد مازندران مجموعاً صد یانزده کمپانی انتخاب کنند .

حالا این نکته که در نظر حضرت والا بود اینجا تأمین شده و قرارداد اند که از قطعه صد یانزده داده شود

ولی راجع باین صد یانزده هم در شور اول خیلی مذاکره شد که زیاد است ثانیاً این عبارت بعقیده بنده خیلی مجمل است در شور اول هم مذاکرات زیادی شد که آیا این صد یانزده از اراضی به طریق کلی و من حیث المجموع برای هر قسم کاری است که کمپانی داشته باشد از قبیل لوله کشی و انبار سازی و راه آهن و خطوط شوسه و تلگراف و تلفن و غیره تمام اینها رویهم رفته صد یانزده است یا فقط این صد یانزده برای استخراج نقطه است

آقای نصرت الدوله در شور اول جواب دادند که من حیث المجموع است ولی این عبارت خیلی مجمل است اگر مقصود این است که من حیث المجموع باشد عبارت مقصود

را نمرساند زیرا فقط نوشته اند (عملیات حفر) و اگر بهمین ترتیب بگذرد اسباب اشکال میشود و ممکن است برای باقی تأسیسات هم اراضی بخواد و اگر آقایان مقتضی بدانند که عبارت شکل دیگر نوشته شود بهتر خواهد بود.

آقای مدرس هم اشاره فرمودند که نوشته شود (برای عملیات حفر وغیره) که همه چیز را شامل شود.

رئیس - آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - بنده هم موافقم که لفظ (وغیره) اضافه شود

رئیس - آقای آقامیرزا علی کازرونی (اجازه)

آقامیرزا علی - يك صورت امتیازی در زمان استبداد برای نطق جنوب نوشته شده و بنده صورتش را از وزارت خارجه خواستم خیلی ساده و روشن و شرایطش خیلی سهل و این حقوق و اختیارات طولانی که در این قانون باین کمیانی داده شده بنده در آن صورت امتیاز ندیدم بنده نمی دانم این رعایتهائی که در این قانون شده از چه راه و برای چیست !!!

در شور اول گفته شد که این صدیازنده تقریباً هشت هزار کیلومتر مربع خواهد شد یا بیشتر یا کمتر در هر حال هر قدر میشود صدیازنده از چهار ایالت و ولایت خیلی زیاد است و در حقیقت ممکن است مقدار زیادی از اراضی را تشکیل بدهد و بنده نمیدانم واکذار این قدر اراضی برای چیست؟

اگر برای حفر چاه است که این اندازه لازم نیست اگر برای مایحتاج کار و انبار است باز این قدر لازم نیست.

متأسفانه برای اینکه ذائقه ما را شیرین کند میگوید هر چه باقی ماند بدون دعاوی بدولت ایران واکذار مینماید.

خیلی مرحمت میفرمایند. خیلی هم متشکریم.

بنده نمی دانم بدون دعاوی به دولت ایران واکذار میکنند یعنی چه

این اراضی مال ما است چگونه مال خودمان را بدون دعاوی به خودمان واکذار میکنند.

البته قانون یا امتیاز بکطرفی باید این عبارت هم داشته باشد!!

در هر صورت بنده با صدیازنده مخالفم و صدیازنده بیشتر لازم نیست حالا کمیانی صدیازنده را کم میدانم اختیار با خودش است.

مخبر - اینجا بنده نمیدانم این همه اعتراض که میشود اصل و منشأش کجا است؟

کمان میکند مبنی بر يك اشتباهی است.

يك قسمت فرمایشات آقای شیخ الاسلام را بنده وقتیکه وارد شدم شنیدم يك قسمت

هم مذاکرات آقای کازرونی بود که می فرمایند صدیازنده برای چیست؟ اساساً این امتیازی که ما میدهم برای استخراج نطق است که مستلزم حفر چاه و ساختن کارخانه و انبار و راه و هزار گونه کنار های دیگری است که مربوط با استخراج نطق است و این تأسیسات در هوا که نباید بشود.

اگر امتیاز هوائی این قطعات را ما بکمیانی واکذار کرده بودیم این مذاکرات جاداشت ولی ما میگوئیم چهار قطعه از این اراضی را بکمیانی دادیم و يك شرایطی هم مقرر کردیم و میگوئیم از صد هشتاد و پنجش را نباید مداخله کند و در صدیازنده اشکال نکند.

بعد از آنکه کمیانی آمد و در این سطح عرض و طول عملیات و نقش برداری کرد و دیدن نطق بمقدار کافی هست باید عملیات خودش را محدود نماید بيك نقطه خیلی کوچکی از این قطعات. بهمین ملاحظه بوده است ما در صورتیکه در ماده اول امتیاز چهار قطعه را تصویب کردیم در يك ماده دیگر آمدیم از همان قطعه صدی هشتاد و پنج را استثناء کردیم و منحصر نمودیم به صدیازنده از هر يك از این قطعات چهار گانه یعنی صد

یازنده هر يك این ولایات یا ایالت در سابق (اگر در خاطر داشته باشید) ما اینطور مذاکره می کردیم که صدیازنده از کل این سطح و آن وقت اختیار با کمیانی بود که این صدیازنده را از کلیه سطح يك ایالت بردارد و بگوید این ایالت مطابق صدیازنده سایر قطعات امتیاز است ولی حالا آمده ایم و او را مقید کرده ایم که صدیازنده هر کدام از این قطعات چهار گانه برای چه عالی دارید بیش بینی و تأمین شده باشد و در کمیسیون هم به عقیده خودمان نسبت باین قسمت خیلی جلورفته ایم.

در مجلس خصوصی دیروز هم اگر دقت فرموده باشید مسائلی راجع به این لایحه گوشزد شد که اگر در هر ایالتی نطق زیاد و خوب باشد کمیانی صدیازنده از اراضی را میتواند استخراج کند و صد هفتاد و پنجش را باید رد کند و بنده تصور میکنم صدیازنده بجزی که آقای کازرونی فرمودند قابل قبول نباشد چون بهیچ وجه عملی نیست و اگر ما بتوانیم همین ماده را که در قانون پیشنهاد کرده ایم از پیش ببریم و طرف را راضی کنیم کمان میکنم خیلی کار کرده باشیم و اما سؤالیکه فرمودند (که دعاوی یعنی چه) خیلی اسباب تعجب بنده است از برای اینکه در کلیه این اراضی بکمیانی حق تقشش داده ایم و این کمیانی باید هفت هشت سال در تمام این اراضی آدم بفرستد و تحقیقات لازمه بنماید تا بالاخره برور معلوم نمایند که در کجا نطق هست و در کجا نیست یاد که احتمال

دارد نفت باشد و بعد شروع به عملیات نموده بالاخره عملیات خود را محدود بیک مقدار از این اراضی ساخته و بقیه را با ما واکذار کنند البته در تمام این نقاط برای این عملیات مخارجی کرده و بس از هشت تنه سان میآید و بما میگوید در هر يك از این نقاط برای این عملیات فلان مقدار مخارج کرده ایم باید بمن بدهید.

ما باید این مسئله را پیش بینی کنیم و از قیدی که ممکن است در آتیه برای ما تولید میشود خود را آسوده سازیم که آن صد هشتاد و پنج از این اراضی را که به ما واکذار مینماید بتوانیم بهر نوع عملیاتی که میخواهیم اختصاص دهیم مقصود از این که نوشته شده بدون دعاوی واکذار کند اینست حالا اگر به عبارت اعتراض دارید مسئله است علیه و الا به عقیده بنده عبارت هم قابل اعتراض نیست.

(گفته شد مذاکرات کافی است) رئیس - پیشنهاد آقای شیخ الاسلام اصنافی بشرح ذیل قرائت شد بنده پیشنهاد میکنم:

لفظ و غیره بعد از جمله عملیات حفر اضافه شود. رئیس - خطاب بشیخ الاسلام توضیحی دارید؟

شیخ الاسلام - قبلاً توضیح عرض کردم. رئیس - آقای آقاسید یعقوب (اجازه)

آقاسید یعقوب - بنده هیچ فلسفه برای این کلمه که آقای شیخ الاسلام پیش نهاد فرمودند ندانستم زیرا از همین شرحی است که برای جاهائی که چاه نفت موجود است و صدیازنده از هر قطعه ایست و در هر قطعه صدیازنده از اراضی را انتخاب میکنند و بقیه را که صد هشتاد و پنج باشد بما واکذار مثل تصور بفرمائید صدیازنده از مازندران بموجب این ماده واکذار شد بکمیانی.

اگر باندازه این صدیازنده باشد مابقی آن را بما واکذار میکنند نه اینکه بقیه آن هم در دست خودش باقی بماند و اما اینکه گفتند نوشته شود عملیات حفر و غیره وغیره

ما که همچو قدرتی نداریم راه بکشیم باید يك کمیانی باید که او این اراضی ما را راه بکشد این همه اراضی ویران که ما داریم ما که جفت نیستیم باید این ویرانه ها را آباد کنند و راه بکشند جنوب و شمال شرق و غرب همه را بهم وصل کنند.

خراسان را بمانندران مازندران راه بکشان ربط دهد و شما هم وحشت نکنید چون هیچ ضرری برای ما ندارد

رئیس - رأی میگیریم پیشنهاد آقای شیخ الاسلام. شیخ الاسلام - آقا بنده استرداد می کنم و پیشنهاد دیگری عرض کردم (پیشنهاد آقای کازرونی بشرح ذیل قرائت شد) بنده پیشنهاد میکنم که اراضی منتخبه از صدی ده علاوه نباشد (کازرونی)

رئیس - آقای آقا میرزا علی کازرونی (اجازه)

کازرونی عرض میکنم که حضرت والا تصور میفرمایند در يك ایالت آذربایجان با آن وسعتی که دارد بنا باشد صدیازنده باین کمیانی واکذار کند آتوقت از تمام اراضی آذربایجان می آید و قطعه قطعه انتخاب میکنند تا مجموعش بشود صدیازنده آیا تصور می رود که علاوه بازم زمین باشد که نفت داشته باشد در تمام خاک آذربایجان قطعه قطعه یاره یاره صدیازنده انتخاب میکند باز هم حضرت والا ما را امیدوار میکنند که ما این اراضی را بدیگران میدهم و چنین و چنان میشود تصور نمیآید.

در تمام خاک آذربایجان صدیازنده را که شمامعین کردید باید از یک نقطه معین انتخاب میکنند و مابقی را برای ما میگذازد خیر اینطور نیست (مخبر - انشاء الله)

کازرونی انشاء الله امیدوارم در تهران هم معدنی پیدا شود و چنین و چنان شود الفاظ تنهاترا نباید قانع شویم وقتی که تکه تکه اراضی را انتخاب کردند برای شما نه تنها چیزی باقی نماند بلکه باید دعا کنیم خدا بفریاد اراضی برسد اینست که بنده باین مناسبت صدی ده را پیشنهاد کردم کمان میکنم طوری باشد که با نظریات موافقین هم تا يك اندازه موافقت کند بازم خیلی خیلی زیاد است که در يك ایالت آذربایجان یا خراسان یا سایر قطعات پارچه پارچه صدی ده انتخاب کنند

رئیس - آقای آقاسید فاضل (اجازه)

آقاسید فاضل - بنده هیچ فلسفه برای این کلمه که آقای شیخ الاسلام پیش نهاد فرمودند ندانستم زیرا از همین شرحی است که برای جاهائی که چاه نفت موجود است و صدیازنده از هر قطعه ایست و در هر قطعه صدیازنده از اراضی را انتخاب میکنند و بقیه را که صد هشتاد و پنج باشد بما واکذار مثل تصور بفرمائید صدیازنده از مازندران بموجب این ماده واکذار شد بکمیانی.

رئیس - آقای آقاسید فاضل (اجازه)

سلیمان میرزا - بنده باین پیشنهاد مخالفم و همانطوری که قبلاً عرض کردم اگر او حق داشت از کلیه اراضی صدیازنده انتخاب کند اسباب اشکال میشد و صحیح هم نبود ولی بعد از این که کمیسیون قبول کرده است که در هر ولایتی بنسبت خود آن ولایت صدیازنده انتخاب نماید چندان عیبی نمیکند علی الخصوص که از اول پنج قسمت بود حالا چهار قسمت شده است و آنهم پیشنهاد بنده است که در کمیسیون قبول شده است بهر حال يك قسمت از این اراضی برای

استفاده ایران به باقی می ماند و بعد از مدت ۸۵ اراضی هم بدست ما خواهد افتاد پس هر عملیاتی که بخوایم بکنیم در آن يك ولایت و این صد هشتاد و پنج خواهیم کرد و کمیانی هم البته اراضی برای استخراج نفت لازم دارد و قطع نظر از تمام اینها بعد از استخراج تمام اراضی و انانیه را بما واکذار خواهد کرد و تفاوتی مابین صدی ده و صدیازنده نخواهد بود.

رئیس - رأی میگیریم به پیشنهاد آقای آقا میرزا علی (اجازه)

کازرونی عرض میکنم که حضرت والا تصور میفرمایند در يك ایالت آذربایجان با آن وسعتی که دارد بنا باشد صدیازنده باین کمیانی واکذار کند آتوقت از تمام اراضی آذربایجان می آید و قطعه قطعه انتخاب میکنند تا مجموعش بشود صدیازنده آیا تصور می رود که علاوه بازم زمین باشد که نفت داشته باشد در تمام خاک آذربایجان قطعه قطعه یاره یاره صدیازنده انتخاب میکند باز هم حضرت والا ما را امیدوار میکنند که ما این اراضی را بدیگران میدهم و چنین و چنان میشود تصور نمیآید.

در تمام خاک آذربایجان صدیازنده را که شمامعین کردید باید از یک نقطه معین انتخاب میکنند و مابقی را برای ما میگذازد خیر اینطور نیست (مخبر - انشاء الله)

آقاسید فاضل - بنده آنچه به نظرم آمده است يك قدری وضیعت لفظ معنی است و آقایان کمان میکنند که در فوق تمام این اراضی و تمام قطعات نطق است و متخصصین بیشتر در استکشاف نطق دقت میکنند برای اینکه نطق رشته جات متعددی دارد که در نزدیکی های سواحل دریاها ورشته کوهها معادنی دارد بنده کمان میکنم که اگر این مسئله صدیازنده را مجلس خدای نخواست تصدیق کنند در آن هشتاد و پنج ابداً نطقی باقی نماند.

بنده پیشنهاد میکنم که عبارت چنین نوشته شود: که برای استخراج مواد نفتی و عملیات متعلقه به آن الی آخر مدرس

مخبر - این اصلاح آقای مدرس را بنده قبول میکنم چون تفاوت ندارد مقصود این است که عملیات حفر بمثل يك توضیحی بشود این است که بنده قبول میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای میرزا ابراهیم قمی بشرح ذیل قرائت شد (عده قلبی قیام نمودند) رئیس - قابل توجه نشد

پیشنهاد آقای میرزا ابراهیم قمی بشرح ذیل قرائت شد (عده قلبی قیام نمودند) رئیس - قابل توجه نشد

رئیس - آقای آقا میرزا ابراهیم قمی (اجازه)

اصلاح عبارتی پیشنهاد کردم چنانچه در شور اول هم این پیشنهاد را کردم این جا مینویسد:

صاحب امتیاز بقیه اراضی نیست که بدون هیچگونه دعاوی به دولت ایران واکذار نماید از این جهت بنده پیشنهاد کردم که به بقیه اراضی حقی نخواهد داشت خوبست عبارت اصلاح شود

رئیس - عبارت سلیس نیست مخبر - کدام عبارت رئیس - عبارت پیشنهاد آقای میرزا ابراهیم قمی - لفظ ابداً برداشته شود.

آقای امیر ناصر مجدد از اول جمله را به این ترتیب قرائت نمودند (عده قلبی قیام نمودند) صاحب امتیاز بقیه اراضی را بدولت واکذار تبدیل به جمله ذیل شود صاحب امتیاز بدون هیچگونه دعاوی به بقیه اراضی که ترسیم نشده حقی نخواهد داشت.

رئیس - پیشنهاد دیگری رسیده است. خطاب به آقای میرزا ابراهیم قمی پیشنهاد جنابعالی قابل اصلاح است (پیشنهاد آقای مدرس بشرح ذیل قرائت شد) بنده پیشنهاد میکنم که عبارت چنین نوشته شود: که برای استخراج مواد نفتی و عملیات متعلقه به آن الی آخر مدرس

مخبر - این اصلاح آقای مدرس را بنده قبول میکنم چون تفاوت ندارد مقصود این است که عملیات حفر بمثل يك توضیحی بشود این است که بنده قبول میکنم

رئیس - پیشنهاد آقای میرزا ابراهیم قمی بشرح ذیل قرائت شد (عده قلبی قیام نمودند) رئیس - قابل توجه نشد

پیشنهاد آقای میرزا ابراهیم قمی بشرح ذیل قرائت شد (عده قلبی قیام نمودند) رئیس - قابل توجه نشد

اراضی منتخبه فقط برای مواد نفتی در تحت اختیار صاحب امتیاز خواهد بود بنده خواستم همان شرایط ماده ۲۹ در این جا قید شود تا اراضی به اختیار مالکین باشد و صاحب امتیاز بدون استرضای صاحبش در آن اراضی دخالت ننماید لازم است وعین قیدی که در ماده ۱۹ شده در همین ماده نوشته شود و الا این ماده اسباب اشکال خواهد شد.

مخبر - بنده تصور نمیکنم این قید لازم باشد برای اینکه این مواد باید تمام مرتبط بهم باشند چنانچه ارتباط به یکدیگر نداشته باشند مقصود اجرا شده و اصل این قانون خراب میشود و باین ملاحظه ما نباید تکرار کنیم و اشاره کنیم به مواد دیگری (بعضی گفتند مذاکرات کافی است)

رئیس - رأی میگیریم به قابل توجه بودن این اصلاح آقایانیکه این اصلاح را قابل توجه میدانند قیام فرمایند (عده قلبی قیام نمودند) رئیس - قابل توجه نشد. آقای شیخ الاسلام اصفهانی پیشنهادی کرده اند.

شیخ الاسلام - پیشنهاد آقای مدرس صحیح بود و بنده پیشنهاد خود را استرداد میکنم. رئیس - پیشنهاد آقای قمی باز قابل اصلاح است پیشنهاد بدهید تا اخذ رأی شود.

آقا میرزا ابراهیم قمی - پیشنهاد اشکالی ندارد: صاحب امتیاز بدون هیچگونه دعاوی به بقیه اراضی که ترسیم نشده حقی نخواهد داشت اینجان نوشته است صاحب امتیاز بقیه اراضی را بدون هیچگونه دعاوی بدولت واکذار نماید چون کمیانی که مالک نیست و بعقیده بنده آنطوری که پیشنهاد کرده ام اشکالی ندارد

مخبر - اینجا آقای قمی يك اشتباهی میفرمایند: زیرا این اراضی ممکن است مال يك مالکی باشد که برای عملیات نطق بموجب مواد دیگری که هست کمیانی خریداری شده یا اجاره کرده باشد نباید واکذار کند بدولت ایران زیرا دولت ایران که مالک تمام اراضی مملکت ایران نیست مثلاً کمیانی در اراضی خود يك مخارجی کرده و يك حقوقی پیدا شده این اشکالی ندارد و نباید واکذار کند.

رئیس - رأی میگیریم بماده ۱۱ با اصلاحی که آقای مدرس پیشنهاد کرده و آقای مخبر قبول کردند آقایانیکه ماد یازدهم را باین ترتیب تصویب میکنند قیام فرمایند.

(عده قیام نمودند) رئیس - تصویب شد. ماده دوازدهم (بشرح ذیل قرائت شد) اینجا مینویسد:

پس از تسلیم نقشه جات مذکور اراضی که در آنها ترسیم یافته حقا و عملاً جزو

حفر دوچاه نماید و بعد از آن تا مدت انقضاء امتیاز عملیات خود را بلا انقطاع تعقیب و در هر دو سال لاقول يك چاه حفر نماید حفر چاهها و عملیات راجعه بآن را باید با سرعت لازم تعقیب نموده و برضایت دولت به معنی که کمتر از دوهزار یا بنهشتاد چاهها را حفر نماید مگر اینکه در عمق کمتری نطق مقدار تجارتهای یافت شود صاحب امتیاز بدولت راپورتهای نقشه های لازمه را تقدیم خواهد کرد که تمام چاههایی را که حفر آنها در نظر گرفته شده نشان دهد و معلوم نماید و در هر شش ماه راپورتهای از کلیه عملیات راجع به حفر چاهها و نظرو میزان محصول آنها بدولت عرضه خواهد داشت

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام - عقیده بنده اینست که این شش سال زیاد است مطلبی که آقای تدین فرمودند که نوشته شده در ظرف مدت فلان بنده هم با آقای کازرونی هم عقیده هستم که اینها لفظ است (حد اقل) (در ظرف) (و رضایت دولت) اینها يك جملهها و يك الفاظی است که بجای خودش میانند و تا روز آخر سال ششم هم جزع(در ظرف) است و رضایت هم چون ماخذ ندارد که بچه میزان دولت ایران راضی میشود زیرا حدی بر آن رضایت نیست و هیچکس نمیتواند این مسئله را تشخیص بدهد بنابراین چون بموجب مواد قبل سه سال نقشه برداری میکند و آخر سال چهارم هم تکمف است مشغول اکتشافات شود ممکنست یکسال هم اکتشافات خود را تمام کند از اول سال پنجم اقل شروع بخرچاه کند و دو سال دیگر هم همین قسم معطل باشد بعقیده من صحیح نیست.

رئیس - آقای آقا سید یعقوب موافقت؟

آقاسید یعقوب - بلی بنده هر چه تصور کردم فلسفه برای فرمایش آقای شیخ الاسلام پیدا نکردم زیرا ماده میگوید (صاحب امتیاز باید در ظرف ۶ سال از تاریخ تصویب امتیاز شروع بخرچاه نماید) پس از این ماده معلوم میشود که باید در ظرف شش سال شروع بخرچاه نماید و در این چند سال متخصصین فنی او معلوم نمایند که در کجا محل چاه است و عملیات اکتشافیه خود را تمام نمایند آنوقت شروع بعملیات نماید و اینکه میفرمایند ما نمیدانیم دولت چه طور راضی میشود این معنی ندارد و يك کلامی است مجمل زیرا مطابق یکی از این مواد مدبیری از طرف دولت ایران در آنجا هست و کمبیری هم آنجا هست و همین شده که شش ماه به شش ماه راپرت عملیات خودش را بدولت تقدیم نماید و بالاخره بنده متقدم که دولت هیچ وقت منافع ایران را از دست نمیدهد و هیچ وقت نشده که بهتر از خود دولت کسی

در خواهد آمد این يك مطلب . مطلب ديگر اينكه در اين ماده دو جمله است كه بنظر بنده قابل دقت است بكي اينكه نوشته شده است در تحت قوانين ايران يا در تحت قوانين ممالك متحده امريكا اين ترديد چنانكه شاهزاده سليمان ميرزا در شور اول فرمودند يك ترديد فيما بين شيئي معلوم و مجهولي است قانون شركت ايران مطابق قانون اسلام است واليه در كمال استعكام هم هست ولي مجلس شوراي ملي براي اجرائي آن قانون يك نظامنامه تدوين نكرده است و قوانين دول متحده امريكارا هم كه ما نيمدانيم چيست فرض مي كنيم قوانين ممالك متحده امريكا را تفسير كردند و آوردند ديديم يك ماده باین مضمون دارد كه كمپاني هاي امريكا مجاز هستند بانمام اهل عالم شركت كنند آنوقت آن ماده مخالف است با اين ماده در اين صورت معلوم نيست تكليف چطور ميشود مطلب ديگر اينكه بمقيده بنده يك تناقض خيلي واضعي در اين ماده هست در اول ماده اجازه ميدهد يا چند كمپاني با آن شروط شركت بعد ميگويد صاحب امتياز ملتزم است كه در تمام مدت امتياز كليه سرمايه و و هرونوع اسهام كمپاني با كمپاني هاي فوق الذكر مطلقا مالك و متصرف باشد كمپاني چگونه اسهام و سرمايه ساير كمپاني ها را متصرف باشد اين چه حكمي است كه يك كمپاني برود با كمپاني هاي ديگر شركت كند و مال آن كمپانيها مال خودشان باشد اين به نظر بنده يك حكم خيلي عجيبی است .

اينستكه بنده در هر دو مطلب يك پيشنهادي کرده ام كه بمقام رياست تقديم ميكنم .

مخبر - در خصوص قسمت اول كه راجع بقانون است در شور اول هم اينجا مذاكره شد مقصود از قانون ايران باقانون دول متحده امريكا قوانين شركت است وقتي يك شركتي تاسيس ميشود هر كاه بخواهد يك عملياتي بكند بايد برطبق يك اصول مدونه در يك قانون خود را معرفی كند اسهام را حساب كند و دريك قسمتهای فني و عملي خودش بر طبق يك اصولي باشد چون هنوز قانون شركت از مجلس نگذشته اينستكه كميته مطابق قانون كه در ممالك متعدده امريكا هست اين شركت تشكيل شود و اين هيچ ارتباطي با آن قسمت كه آقای شيخ الاسلام فرمودند ندارد براي اينكه قانون واقعي امتياز نفت آن قانون دو طرفي و كئتراتي است كه بين دولت ايران و صاحب امتياز امضاء ميشود و به تصويب مجلس ميرسد و هيچ قانوني ناقض اين الزامات و قيود اينكه طرفين بتراضي بر طبق يك قانوني ميكنند خواه قانون امريكايي باشد خواه قانون مملكت ديگر اين قانون متقدم بر تمام آنها است طبيعتاً در هيچ قانوني در

دنيا مقيد و الزام بكرده اند كه يك كمپاني نتواند شركت كند هر كمپاني ميتواند با هر كس شركت كند ولي وقتي شما اين شرط كرديد كه بتراضي بشوند اين تراضي و الزام مانع خواهد بود از آزادي كه قوانين ديگر براي هر شركت و هر فردي لازم ميدانند به اين قسمت هابنده قدری مناسف هستم كه عبارت را درست مطالعه نكرديد در ماده وقتي گفتند كه صاحب امتياز ممكن است يك يا چند كمپاني در تحت قوانين ايران يا قوانين دول متحده امريكا تشكيل بدهد و حقوق معينه را كه بر طبق اين قانون و ايرانيان كلام بعضاً بآنها واگذار نمايد در اينجا هيچ لفظ شركت در بين نبود سابقاً هم عرض كردم كه براي احتراز از شركت ديگران و براي اينكه سرمايه و اسهام در دست همان صاحب امتياز باشد كه مشغول است اين ترتيب را نوشتم و در معاملات امريكا اغلب كه اينها شعياني دارند و كمپانيهاي تاسيس ميكنند كه مايلند هر رشته را به آنها واگذار كنند و ما در اينجا خواستيم يك چنين مسئله را تجويز کرده باشيم و هيچ تناقض ندارد و هم صدر ماده هم ذيل آن حاكي است كه تمام دارائي و سرمايه آن كمپاني ها بايد مال صاحب امتياز باشد

(بعضي گفتند مذاكرات كافي است)

رئيس - رأی ميگيريم باده چهاردهم **شيخ الاسلام -** بنده پيشنهاده کرده ام

(پيشنهاده آقای شيخ الاسلام اصفهاني به مضمون ذيل قرائت شد)

بنده پيشنهاده ميكنم تبصره ذيل ماده چهاردهم نوشته شود تبصره هر كاه صاحب امتياز تحت قوانين امريكا با يك يا چند كمپاني مطابق ماده فوق شركت نموده و در اين قوانين موادي مخالف اين امتياز باشد آن مواد معمول به نخواهد بود

رئيس - آقای شيخ الاسلام (اجازه)

شيخ الاسلام - توضيحاتي كه حضرت والا دادند در جمله اول بنده راقانع كرد و خيلي هم خوشنود شدم و تصديق ميكنم كه درست بروح معنای آن بر نخورده بودم و اين ترتيب خيلي خوب است كه تمام سرمايه از يك كمپاني باشد و اسباب در دست و تحت فراهم پنايد ولي توضيحاتي كه در قسمت دوم داديد بنده راقانع نكرد البته هيچ قانوني در دنيا ناقض اين قانوني كه ما از مجلس شوراي ملي ميگنرانيم براي ما نخواهد بود ولي ما خودمان در هيمن ماده به او اجازه ميدهيم كه مطابق قوانين امريكا عمل كند فرض كنيد يك ماده در آن شركت ها پيدا شد مخالف و مناقض بايكي از اين مواد و خودمان هم بكمپاني اجازه داده ايم كه برود مطابق آن رفتار كند آن وقت چه كار ميكنيم

رئيس - رأی ميگيريم بقابل توجه بودن پيشنهاده آقای شيخ الاسلام آقاياني كه پيشنهاده ايشان را قابل توجه ميدانند قيام فرمايند

(عده قليلي قيام نمودند)

رئيس - قابل توجه نشد

پيشنهاده - آقای كازروني بشرح ذيل قرائت شد

پيشنهاده - ميكنم صدی سي از كليه سهام بدولت ايران قرض داده شود و ربع معمول بگيرد .

رئيس - آقای كازروني (اجازه)

آقا ميرزا اعلي كازروني - البته بديهي است هر طور مجلس مقدس صلاح بداند مطاع و متبع است ولي در خصوص اين مسئله كه بنده پيشنهاده كردم و بطور عجله نوشتم در شور اول باشاهزاده نصرت الدوله و همچنين بارتيس دولت مذاكره كردم و ايشان هم ببنده يك اميدواري دادند يعني اين طور اميدواري داده كه سعي ميكنند شايد موفق شوند اظهارات بنده همين طوري كه ايجا پيشنهاده كردم اين بود كه اين كمپاني كه البته يكي از سرمايه داران است آن ساعتی كه با تصميقات لازمه سود معمولي عايدش بشود بتمام مقصود خود رسیده است بنده گفتم اگر اين كمپاني حقيقتاً ميخواهد طوري رفتار كند كه عادلانه باشد و مقصود او احتكار نباشد از كليه اسهام چه اسهام اوليه و چه اسهامي كه تا آخر انقضاء مدت فروخته ميشود صدسي جهت دولت ايران نگاه بدارد و در مقابل پول خودشان را بدهند و ربع آنرا بگيرند البته اين سرمايه راهم كه با نميدهند كه وثيقه لازم باشد (اگر چه وثيقه ما خيلي معتبر است و خود ما هم همين طور (در هر صورت اين ترتيب براي كمپاني نه تنها ضرري ندارد بلكه بديهي است اين اسهامي كه متعلق با ما است از يك طرف سود او را ميگيرد و از طرف ديگر در تحت عقيده بنده

رئيس - رأی ميگيريم بقابل توجه بودن پيشنهاده آقای كازروني آقاياني كه پيشنهاده ايشان را قابل توجه ميدانند قيام فرمايند .

(عده قليلي قيام نمودند)

رئيس - رد شد رأی ميگيريم به خود ماده آقايانيكه ماده چهاردهم را تصويب ميكنند قيام فرمايند

(اكثر قيام نمودند)

رئيس - تصويب شد بقيه مذاكرات مينماند براي فردا موضوع مذاكرات جلسه فردا و الا بقيه مذاكرات در لايحه نطق ثانياً رايرت كمسيون بودجه راجع به و نفر از شاهزادگان ثالثاً لايحه راجع به اعتبار اضافي مطبعه مجلس

آقای مستشار السلطنه (اجازه)

مستشار السلطنه - از صاحب منصبان متقاعد نظام يك نفر غلام رمضان نام امير نيجه است كه در خصوص او كويبا يك پيشنهاده شده چون از حيث معيشت دوچار فشار است خواستم تقاضا كنم اگر ممكن باشد جزو دستور فردا گذارده شود .

وزير فوائد عامه - راجع به پيشنهادهي كه در باب روييه شده بود تقاضاي فوريت هم شده بود اينطور صلاح دانستند كه بطور معمول شور شود چون اين مطلب خيلي اسباب زحمت تجار بنادر است و كمسيون فوايد عامه هم هنوز تشكيل نشده و نظربه اينكه يك ماده بيش تر نيست و چاب هم شده آقايان نمايندگان هم مسبقاً در آن ممكن باشد در خود مجلس طرح شود و بگذرد اسباب آسايش جماعتي از تجار خواهد بود .

رئيس - در صورتی كه فردا بانتخاب كمسيون موفق بشويم محظوري نخواهد بود .

وزير فوائد عامه - مقصود اين بود كه زودتر بشود الزامي باين شكل و آن شكل ندارم .

رئيس - از حالا عرض ميكنم فردا قبل از تشكيل جلسه كمسيون فوايد عامه و پست و تلگراف را انتخاب فرمائيد و كمسيون بودجه قديم راهم تمني مي كنم فردا عصر تشكيل شود بعضي لوايح هم هست كه از طرف وزارت معارف مراجعه شده و هر روز كسب تكليف ميكنند تكليف اين لوايح بايد معين شود در ثانی به آقايان اطلاع داده نخواهد شد از حالا عرض مي كنم فردا و بقره بمانده اعضای كمسيون قديم بودجه باستي تشریف بياورند در كمسيون و كمسيون تشكيل شود

رئيس - آقای سليمان ميرزا (اجازه)

سليمان ميرزا - اگر آقايان فراموش نكرده باشند يك جزوه راجع به بين النهرين به مجلس آمد و مجلس هم رأی داد و كمسيوني براي مطالعه و طبع آن لوايح انتخاب كمسيون هم يك رايرتي داد كه طبع و توزيع شده و گمان نمي كنم چندان وقتي براي گذراندن آن رايرت از مجلس لازم باشد اگر محتاج به اين است كه يك مرتبه ديگر آنرا مطرح كنيم تقاضا ميكنم در جلسه آتیه مطرح شود و اگر همين اظهار بنده كفايت است خوب است آن لوايح توزيع شود كه تكليفش معين شود.

رئيس - در ظرف يك هفته توزيع ميشود

آقای شيخ الاسلام اصفهاني (اجازه)

شيخ الاسلام - بنده تصور كردم حضرت والا مطلع نيستند كه ما مدتي است رايرت را تقديم مقام رياست کرده ايم و لايحه راجع به شاهزادگان كه فرمودند را سون مي دهد به

(بعضي گفتند خير طبع شده)

شيخ الاسلام - راجع به لوايحي كه در كمسيون بودجه قديم راجع به وزارت معارف مانده اگر اوايح سابق است كه يك نقص داشت يعني لايحه بود كه يك مبلغ هنگفتي وزارت معارف پيشنهاده کرده بود و فقط با مضای وزارت معارف بود در كمسيون اشكال شد كه تمام لوايحي كه از طرف وزارتخانه ها ميرسد بايد با مضای رئيس الوزرا مشمول باشد آن لايحه امضای رئيس الوزرا را نداشت و معوق ماند

رئيس - آقای نصرت الدوله (اجازه)

نصرت الدوله - بنده ميخواستم در مجلس بمقام رياست تذكر بدهم كه وزارت ماليه در اجرائي قانون بودجه كه گذشته است يك قدری يا كوتاهي مي كند با سوء تفاهمي برايش حاصل شده است بنده مي بينم شهریه بگيرها در همه جا در راه در كچه در خيابان ها جلوي و كلاي مجلس را ميگيرند و ميگويند چرا شهریه ما را نمي دهند در صورتيكه در قانون بودجه كه از مجلس گذشت تصريح شد كه به مجرد فرستادن صورت جزء به مجلس مي توانند يك قسمت از اين شهریه ها را به بردارند و حالا چندی است كه فرستاده اند در كمسيون بودجه هم مطرح شد تصيمماتي هم اتخاذ شد رايرت هم حاضر و تقديم شده است با اين حال شنیده ايم وزارت ماليه مانع از پرداخت شده و اينهارا سوق ميدهد به طرف افراد و كلا و توليد زحمت مي نمايد خواستيم استدعا كنم در صورت لزوم به وزارت تا كيدي فرمائيد كه اين قدر در دسر براي وكلا فراهم بياورند .

رئيس - آقای فتح الدوله (اجازه)

فتح الدوله - بنده از كمسيون بودجه قديم استعفا ميدهم براي اينكه بعضويت كمسيون عدليه انتخاب شده ام و به كمسيون بودجه نيرسم .

رئيس - بسيار خوب ده نفر ديگر باقي ميمانند .

ممكن است كمسيون را تشكيل بدهند .

آقا سيد فاضل (اجازه)

آقا سيد فاضل - بنده خواستم فرمايش آقای شيخ الاسلام را عرض كنم كه لوايح راجع به معارف امضاء شده و داراي دوامضاهست كه يكي حسن كه متعلق به آقای مستوفي الممالك است و ديگر اسم آقای محتشم السلطنه

رئيس - آقای سليمان ميرزا (اجازه)

سليمان ميرزا - راجع به شهریه ها كه حضرت والا فرمودند وزارت ماليه مردم را سون مي دهد به

بطرف مجلس - ملاحظه قانون را کرده است اول آن ماده قانون بودجه داراي دو موضوع است يكي مستمر يات يكي شهریه ها و وزارت ماليه مطابق همان قانون مستمر يات را نمي تواند بپردازد مگر صورت جزئش را بمجلس بياورد و هنوز بمجلس نيامده و امروز معاون وزارت ماليه در كمسيون بودند و اظهار ميگردند كه اگر صورت جزء مستمر بگير هارا با سم بنويستند يك مدتي وقت لازم دارد و وقت هم نيست و كمسيون هم تصور كرد مثل سال گذشته ممكن است بچند جزء قسمت كرد مثلا كسانيكه پنج تومان شهریه دارند فلان قدر و فلان مبلغ و كسانيكه يك تومان دارند فلان قدر و فلان مبلغ و الاعملي نيست كه ما پنججاه هزار قلم مستمري را يكي يكي با دقت برسيم كمسيون صورت قانون را اين طور براي آنها تفسير كرد كه ترتيب داده و فرستند و در موضوع شهریه ها هم همانطور كه فرمودند هر وقت بودجه جزعرا بمجلس فرستادند البته مطابق قانون بايد يك دوازدهم آنرا بپردازند امروز هم در كمسيون مطرح شد فقط براي وزارت ماليه يك سوء تفاهمي توليد شده بود و توضيحي ميخواستند كه امروز كمسيون آن سوء تفاهم را رد کرده و رايرت شهریه را تمام كرديم ولي رايرت آن امضاء نشده است و هنوز بمقام رياست تقديم نشده انشاء الله در ظرف امروز و فردا خواهد رسيد ولي وزارت ماليه اين دوسه روزه تأمل کرده تا تصممي كه كمسيون گرفته است عملي شود چون كمسيون بودجه براي شهریه ترتيبی در نظر گرفته است ولي كمسيون وزارت ماليه را متذكر نمود كه تا قانون جديدي نگذشته آن قانون سابق در اثر خودش باقي است و مطابق ماده ۴ قانون بودجه وزارت ماليه صورت جزعرا بمجلس فرستادند و حالا بايد يك دوازدهم را بپردازند و آنها را راحت كنند تا بعد رايرت كمسيون بودجه در مجلس مطرح شده و هر طور تصويب شده بمعمل شود و ديگر اينكه بنده باز ميخواهم يك عرضي بكنم و آن اين است يك تا كيدي بوزارت خانها بشود كه بودجه هاي تفصيلي خودشان را حتى الامكان زودتر بمجلس بفرستند چون ما هر چه بخواهم كوشش كنيم باز وقت نداريم و بيست و يك جلسه بيشتر نميتوانيم داشته باشيم مگر اينكه جمعه ها را هم جلسه داشته باشيم آن وقت ۲۹ جلسه ميشود و بايد در اين بيست و نه جلسه چيزهاي لازم را بگذرانيم و الا اگر بودجه ها از مجلس نگذرد وزارت ماليه نمي تواند ديناري با جزای ادارات بپردازند خوب اگر خدای نكرده ۲۹ روزه گذشته و صورت بودجه جزء نيامد دوره مجلس هم منقضي شد آن وقت اعضاي ادارات بدبخت باستي تأمل بكنند تا مجلس پنجم ببودجه رسيد كي كند و كار كند و پول نكيرند ؟ چون در ماده ۳ اين قانون ميگويد تا صورت بودجه جزعرا در مجلس نيابد يك شاهی

داده نخواهد شد و هنوز هم صورت بودجه جزء آنها بمجلس نيامده مخصوصاً بنده و حشني كه دارم راجع بمعلمين مدارس است كه حقوقشان معوق مانده و بلا كوت بيفتنند در صورتيكه حقوقشان از همه كمتر است يك سال ديگر هم عمار اطفال ما بهدر برود اين است كه اگر آقايان قبول بفرمايند يك تا كيد جديدي بهيئت دولت بشود كه هر چه زودتر بودجه جزء خودشان را بمجلس بفرستند

رئيس - در اين باب مخالفی كه نيست و همچنين راجع بشهریه ها چون بمجلس هم اتصالات اعراض مي نويسند آقايان مخالف نيستند كه بهيئت دولت تذكر داده شود كه بموجب قانون مسادام كه قرار ديگري در شهریه ها داده نشده از قرار سال گذشته يك دوازدهم آنرا ميتوانند بپردازند چون صورت تفصيلي شهریه ها رسیده و صورت تفصيلي مستمريها هنوز نرسیده نسبت بشهریه ها نوشته خواهد شد .

آقای حائري زاده (اجازه)

حائري زاده - بنده راجع به هاجرين اروميه كه يك عده هستند كه زبان فارسي را درست نميفهمند و من هم زبان آنها را نميفهمم و اغلب اسباب مزاحمت فراهم کرده و خيال ميكنند و كلاء تصيري دارند از قرار يكه شنیده ام يك تصممي گرفته شده كه تا اول حمل يك مهاجرين داده شود بعد هم مهاجر مسافرتي با آنها داده شود از اول حمل مهاجر قطع شده و مهاجر مسافرت هم با آنها داده نشده و يك عده مهاجرين دروغی هم ضميمه مهاجرين حقيقي شده اند خوب است تذكر داده شود وسايل آسايش آنها را فراهم كنند كه بجهت اشخاص بي تقصير را مقرر نكنند

رئيس - دوسه مرتبه نوشته شده كه اگر وجهی براي مراجعتشان لازم بدانند به مجلس پيشنهاده كنند

(مجلس نيم ساعت بعد از ظهر ختم شد)

رئيس مجلس - مؤتمن الملك **جلسه ۳۷۷**

صورت مشروح مجلس يوم پنجشنبه سوم جوزا (۱۳۰۲) مطابق هفتم شوال المكرم ۱۳۴۱

(مجلس يك ساعت و نيم قبل از ظهر برياست آقای مؤتمن الملك تشكيل گردید)

(صورت جلسه يوم چهارشنبه دوم جوزا را آقای امير ناصر قرائت نمودند)

رئيس - آقای شيخ الاسلام اصفهاني (اجازه)

شيخ الاسلام - بنده بعد از تصويب صورت جلسه عرضي دارم نمائا ميكنم اجازه ام محفوظ بماند .